

116-014

ระบบศักดินาไทยและยุโรป : ศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างทางสังคม
และลักษณะพัฒนาการ

นางสาวกรรณิการ์ นิโบล

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต
ภาควิชาประวัติศาสตร์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๒๕

ISBN 974-561-228-6

008364

Feudalism in Thai and European Societies :
A Comparative Study in Social
Structure and Development

Miss Kannikar Nilobon

A Thesis submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of History
Graduate School

Chulalongkorn University

1982

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ระบบศักดินาไทยและยุโรป : ศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้าง
ทางสังคม และลักษณะพัฒนาการ
โดย นางสาวกรรณิการ์ นิโสมด
ภาควิชา ประวัติศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ สุนทร เกสัช

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

.....
(รองศาสตราจารย์ ดร. สุประคิมรุ บุนนาค) . คณะ บัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการ สอบ วิทยานิพนธ์

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิดา สาระยา) ประธานกรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัษกร กาญจนจาวี) กรรมการ

.....
(รองศาสตราจารย์ นันทว โสติกะพุกกณะ) กรรมการ

.....
(อาจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์) กรรมการ

.....
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ สุนทร เกสัช) กรรมการ

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

หัวข้อวิทยานิพนธ์ ระบบศักดินาไทยและยุโรป : ศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้าง
ทางสังคม และลักษณะพัฒนาการ

ชื่อนิติศ นางสาวกรรณิการ์ นิโบล

อาจารย์ที่ปรึกษา อาจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุเทพ สุนทร เกดชัย

ภาควิชา ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา ๒๕๒๔

บทคัดย่อ

ความมุ่งหมายของการศึกษาเปรียบเทียบสังคมศักดินาไทยและยุโรป
ในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ นอกจากจะเกิดจากการเห็นความสำคัญและคุณค่าในการกำหนด
กรอบโครงสร้างสังคมศักดินาจากประสบการณ์ของยุโรปเพื่อนำมาใช้เปรียบเทียบศึกษาสังคม
ไทยแล้ว ยังต้องการจะกำหนดลักษณะสำคัญของสังคมศักดินาในฐานะเป็นระบบความ
สัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลในช่วงระยะเวลาหนึ่งที่มีกำเนิดพัฒนาการและแนวคลี่คลาย
เปลี่ยนแปลงแตกต่างกันไปในสังคมไทยและยุโรป

สำหรับผลของการศึกษาที่ได้รับคือ สังคมศักดินาไทยและยุโรปเป็นระเบียบ
ความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่เอื้ออำนวยต่อผลประโยชน์ของชนชั้นผู้ปกครองเป็น
สำคัญ มีพัฒนาการมาจากสภาพของสังคมที่มีการใช้จ่ายเงินตราเพียงจำกัด ความ
ผูกพันของบุคคลในสังคมจึงมีต่อกันอย่างใกล้ชิด และการผลิตต่าง ๆ ภายในสังคมจำเป็น
ต้องใช้ระบบการเกณฑ์แรงงาน

ในสังคมยุโรปการถือครองกรรมสิทธิ์ในที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทางการผลิต
จะเป็นที่มาแห่งอำนาจทางการเมือง การปกครองและเศรษฐกิจ เห็นผู้คนที่อาศัยอยู่
ในที่ดิน การรับมอบถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดินจะเป็นเครื่องกำหนดฐานะบทบาทและ
พันธะหน้าที่ของบุคคล ทำให้สังคมศักดินายุโรปมีโครงสร้างทางการเมืองการปกครอง

และเศรษฐกิจแบบกระจายอำนาจไปสู่ขุนนางเจ้าที่ดินต่าง ๆ โดยสมบูรณ์ แตกต่างจากสังคมไทยที่อำนาจรัฐและระบบราชการจะเป็นกลไกกำหนดฐานะและความสัมพันธ์ของบุคคลในสังคม การแบ่งชนชั้นในสังคมจะแยกเป็นผู้ปกครองและไพร่ โดยต่างมีพันธะรับใช้กันตราบตามตำแหน่งหน้าที่ต่าง ๆ ของตน

ความคลี่คลายในสังคมศักดินายุโรปเป็นการเปลี่ยนแปลงบทบาทหน้าที่ของเจ้าที่ดินต่าง ๆ ตามความจำเป็นจากความเปลี่ยนแปลงการฟื้นฟูเศรษฐกิจการค้า ซึ่งเปิดโอกาสให้มีการถือครองกรรมสิทธิ์ของบุคคลเป็นรายย่อย ๆ การตอบแทนสำหรับสิทธิในการทำประโยชน์บนที่ดินเปลี่ยนมาสู่รูปภาษีอากร หรือการจ่ายค่าเช่าเป็นเงินตรา ความสัมพันธ์ของบุคคลจึงไม่ผูกพันใกล้ชิด เช่นในระบบศักดินา นอกจากนั้นพ่อค้าและช่างฝีมือยังพัฒนาบทบาทความสำคัญของตนขึ้นมาเป็นชนชั้นกลางต่อต้านอำนาจของขุนนางเจ้าที่ดินในระบบความสัมพันธ์แบบเก่า ซึ่งแนวทางดังกล่าวจะแตกต่างไปจากสังคมไทยที่รัฐและระบบราชการเพียงแต่ขยายสิทธิ และเปิดโอกาสให้ประชาชนตอบแทนรัฐในรูปของการจ่ายเงินแทนการเกณฑ์แรงงานและผลผลิต และขยายระบบราชการ เปิดโอกาสให้ประชาชนที่มีความรู้ ความสามารถเลื่อนฐานะของตนเป็นผู้ปกครองชนชั้นในสังคมไทยจึงมีเพียงผู้ปกครอง ข้าราชการ และประชาชน โดยปราศจากชนชั้นกลางที่มีฐานะอำนาจเป็นอิสระอย่างแท้จริง การทำลายอำนาจรัฐจึงเป็นอำนาจที่มาจากภายนอกเป็นสำคัญ.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Thesis Title Feudalism in Thai and European Societies
 : A Comparative Study in Social Structure
 and Development

Name Miss Kannikar Nilobon

Thesis Advisor Nidhi Aeusriwongse, Ph.D.
 Assistant Professor Suthep Soonthornpasuch,
 Ph.D.

Department History

Academic Year 1981

ABSTRACT

The purpose of this comparative study on the feudal societies of Europe and Thailand is generated by the realization of the significance and benefits in formulating a model of a feudal society based on European experiences, in order to shed some light on the study of the Thai feudal system through comparison. Additionally, the study aims at the identification of main characteristics of the two feudal societies, taken as a system of social relationship, in a time period from their inception to different stages of their evolution.

It is discernible from the study that the Thai and European feudal societies existed as a pattern of social relationship which was conducive to the interest of the ruling class. The feudal system derived its main characters from a society where a monetary system was limited, social ties were

strong and all kinds of production were made possible only through conscripted labor.

In the European case, the ownership of land, the most important means of production, became the source of political, administrative and economic power. Land holding determined the social position, role and obligations of a person. As a consequence, the feudal society in Europe developed a social structure in which the political, administrative and economic power was completely diffused to the landed lords. This pattern is distinguished from the case of the Thai feudal system in which the state power and the bureaucratic system determined the social position of a person and set a pattern of social relationship. Two social classes, the ruling class and the Phrai, were formed under the king; both classes were obligated to give services to the king in relation to ranks, official positions and functions endowed upon all persons by the king.

The evolution of the feudal society in Europe was ignited by the change of the roles and functions of the landed class after trade had been restored and ownership of small plots of land had been allowed to individual persons. Land rents were paid in kind or even in cash. Feudal ties were loosened. On top of that merchants and craftsmen emerged in importance and became the middle class which opposed the power of the landed lords in the old social order. This course of

development is different from the case of Thailand where the state expanded the rights of the people to pay cash in substitution of corvée and a levy in kind. The expansion of the bureaucracy also generated social mobility in allowing commoners to enter the ruling class through education. However, in the course of its development, no middle class, really independent of the former ruling class in the old order, emerged, and thus a challenge against the ancient state power was possible only from external sources and never from internal sources.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

สำหรับงานการศึกษาคนคว่ำเพื่อเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนขอกราบ
ขอบพระคุณอย่างสูงที่สุดต่อท่านอาจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
ดร. สุเทพ สุนทรเกษม และรองศาสตราจารย์ชิตินา พิทักษ์ไพรวรรณ ผู้เขียนไม่
สามารถใช้สติปัญญา และกำลังใจของตนเองเพียงลำพังในการสร้างความพยายาม
มุนานะเพื่อศึกษาคนคว่ำให้เข้าใจปัญหาต่าง ๆ อันเป็นสาระสำคัญสำหรับเนื้อหาของ
วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ได้ทั้งหมด ถ้าปราศจากการให้ความช่วยเหลืออย่างเต็มที่ทักวิธีทาง
ของท่านอาจารย์ทั้งสาม ที่ต่างมุ่งหวังให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลง เพื่อผู้เขียนจะได้
มีโอกาสเสนอความคิดเห็นของตนเองจากการศึกษาที่กระทำมาโดยตลอด ความเป็น
"ครู" ของท่านอาจารย์ทั้งสามนี้เห็นได้จากความประสงค์ที่จะให้ศิษย์เจริญก้าวหน้าทาง
ความคิด และความรู้ลึกซึ้งรอบคอบต่อศิษย์ เป็นที่ซาบซึ้งแก่ผู้เขียนอย่างที่สุด

นอกจากนั้น ผู้เขียนยังได้รับความสนใจใฝ่ตามถึงความก้าวหน้าในการศึกษา
ตลอดจนได้รับความช่วยเหลือทั้งด้านข้อมูล คำปรึกษาแนะนำ การแสดงความคิดเห็น
ขอท้วงติงต่าง ๆ จากผู้ที่สนใจวิชาประวัติศาสตร์ และวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ซึ่งถือได้ว่า
เป็นการเพิ่มทั้งกำลังใจและความรู้ให้แก่ผู้เขียนโดยตรง โดยเฉพาะจาก รองศาสตรา-
จารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา คุณวิทยากร เชียงกูล อาจารย์พรภิรมณ์ เอี่ยมธรรม
อาจารย์ฉลอง สุนทราวาณิช และจากเพื่อนที่มีความรัก ความหวังดี ความห่วงใย
ต่อผู้เขียนอย่างจริงใจตลอดมา โดยเฉพาะ คุณอุษณีย์ ชงไชย คุณวิไล สุทธิศิริกุล
คุณอัญชลี สุสัยพันธ์ คุณศรีสวัสดิ์ อ่องสกุล คุณสมรักษ์ วรณศิริกุล คุณสายชล
วรรณรัตน์ คุณรวีวรรณ ภาคพรต คุณสุทธิพันธ์ ขุทรานนท์ คุณศรัศกร ชูสวัสดิ์
คุณอัจฉรา กาญจนโณมัย และคุณสิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร ผู้เขียนเห็นว่าวิทยานิพนธ์
นี้ออกมาเป็นรูปเล่มได้คงทำให้บุคคลทั้งกล่าวรู้สึกสบายใจหายเหนื่อยได้มากเท่า ๆ กับ
ผู้เขียนที่เดียว.

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
บทนำ	๑
บทที่	
๑. เปรียบเทียบกำเนิดสังคมศักดินาไทยและยุโรป: พิจารณาโครงสร้าง ทางสังคมและพัฒนาการ	๕
กำเนิดสังคมศักดินายุโรป	๖
อารยธรรมเยอรมัน อารยธรรมโรมัน และความสำคัญของ ศาสนาคริสต์	๘
การตั้งถิ่นฐาน: การครอบครองที่ดิน และปัญหา การปกครอง	๑๒
การสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวในระบบอุปถัมภ์	๑๗
การจัดการปกครองและกำเนิดสังคมศักดินา	๑๘
ระเบียบสังคมศักดินาสมัยกษัตริย์ชาลมาญ	๒๑
สังคมศักดินาสมัยหลังกษัตริย์ชาลมาญ	๒๖
กำเนิดสังคมศักดินาไทย	๒๘
ความหมายของ "ศักดินา" และ "สังคมศักดินาไทย"	๒๘
สภาพทั่วไปของชุมชนชาวไทยสมัยอยุธยาตอนต้น: ท่าเล ที่ตั้งและความเหมาะสมทางภูมิศาสตร์ของอยุธยาที่เอื้อ ประโยชน์ต่อฐานะทางเศรษฐกิจและการเมือง	๓๓
ลักษณะเศรษฐกิจ	๓๔

สังคมเกษตรแบบเลี้ยงตนเองความสำคัญของที่ดินและ	
กรรมสิทธิ์ในที่ดิน	๔๑
ความสำคัญของแรงงานไพร่	๔๔
การแบ่งชนชั้นในสังคมไทย	๕๓
ระบบการควบคุมและใช้แรงงานไพร่	๕๕
การปฏิรูปของพระบรมไตรโลกนาถ และทำเนียบ	
ศักดินา	๕๙

๒ เปรียบเทียบระเบียนความสัมพันธ์ของบุคคลทางสังคมในระบบ	
ศักดินาไทยและยุโรป	๖๓

โครงสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลทางสังคมส่วนบน :	
ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าที่ดินกับข้ารับใช้ทางทหาร	๖๓

โครงสร้างความสัมพันธ์ของบุคคลทางสังคมส่วนล่าง :	
ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าที่ดินกับข้าที่ดิน	๗๕

ระบบแมนเนอร์ : การขยายอำนาจและผลประโยชน์	
ของเจ้าที่ดิน	๗๕

ฐานะและเสรีภาพของข้าที่ดิน	๗๙
--------------------------------------	----

ฐานะของกลุ่มชนที่สำคัญในสังคมศักดินา : พิจารณา	
✓ การรักษาฐานะและความสำคัญ	๘๒

กษัตริย์ : ขอบเขตอำนาจและหน้าที่	๘๒
--	----

ขุนนาง : ฐานะอำนาจและความสำคัญ	๘๓
--	----

ไพร่	๘๖
----------------	----

พोक้า	๘๘
-----------------	----

ความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นผู้ประกอบการในสังคมไทย	๑๐๓
พื้นฐานความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นผู้ประกอบการ	๑๐๓
ปัญหาความขัดแย้งภายในระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง ข้าราชการ	๑๐๗
ความเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับ ขุนนางข้าราชการ	๑๐๘
ความสัมพันธ์ระหว่างมูลนายกับไพร่	๑๑๑
ฐานะของมูลนายและไพร่	๑๑๑
พันธะหน้าที่ระหว่างมูลนายกับไพร่	๑๑๒
บทสรุป และลักษณะสำคัญในแนวทางเปรียบเทียบระหว่างสังคมศักดินาไทย และยุโรป	๑๑๓
การเกณฑ์กำลังคน	๑๑๓
อำนาจการปกครองของรัฐ	๑๑๕
การสะสมทุนและบทบาทชุมชนเมือง	๑๒๐
บรรณานุกรม	๑๒๓
ภาคผนวก	๑๓๖
ประวัติผู้เขียน	๑๔๑

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ความแตกต่างระหว่างสังคมไทยในยุคก่อนและหลังการปฏิรูปสังคม การเมือง และทางทหาร ในสมัยสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่ปรากฏอยู่ในลักษณะเดิม ใหญ่ ๆ หลายประการ นอกจากจะทำให้การปฏิรูปดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่น่าสนใจแล้ว ยังทำให้เกิดความสนใจต่อไปว่า พื้นฐานสังคมไทยยุคก่อนการปฏิรูปนั้นมีสาระสำคัญอย่างไร โดยเฉพาะยังมีการถกเถียงในวงการศึกษาอยู่จนปัจจุบันว่า รากเงาของสังคมไทยในระบบเก่า มีผลเป็นอุปสรรคต่อความเจริญก้าวหน้าของสังคมไทย ทั้งด้าน เศรษฐกิจ การเมือง

นอกจากนั้น ความพยายามที่จะกำหนดยุคก่อนการปฏิรูปในสมัยพระบาท สมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในฐานะเป็นยุคศักดินาไทย ยังก่อให้เกิดปัญหา ต่าง ๆ มากมาย ทั้งปัญหาจากการตีความคำว่าศักดินาไปในแนวทางต่าง ๆ ตลอดจน ปัญหาเกี่ยวกับวิธีการในการศึกษา อย่างไรก็ตาม การกล่าวถึงสังคมไทยในฐานะ สังคมศักดินา เกิดจากความคิดเปรียบเทียบกับสังคมศักดินาของยุโรปหรือสังคมฟิวดัล เสมอ วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ก็มีความพยายามที่จะศึกษาสังคมไทยในยุคศักดินา โดยใช้ วิธีการเปรียบเทียบกับสังคมศักดินายุโรป เป็นเครื่องมือในการกำหนดกรอบความคิด ในการมองข้อมูลต่าง ๆ และใช้เป็นเครื่องตั้งคำถามต่าง ๆ เพื่อศึกษาสังคมไทย

อย่างไรก็ตาม เพื่อไม่ก่อให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับเนื้อหา หรือวิธีการสำหรับการ ศึกษาในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สิ่งที่จะต้องทำความเข้าใจร่วมกันก่อนคือ การศึกษา อธิบายภาพสังคมใดสังคมหนึ่งให้เข้าใจอย่างแท้จริงไม่สามารถจะทำได้จากการศึกษา ลักษณะหน้าตาของสถาบันใดสถาบันหนึ่งโดยลำพัง หรือมองภาพโครงสร้างทางสังคม เพียงบางส่วน หากจำเป็นต้องมองโครงสร้างทางสังคมทุกส่วนอย่างเป็นระบบ เข้าใจ ถึงลักษณะหน้าที่การทำงานและความสัมพันธ์ของโครงสร้างทางสังคมทุกส่วนภายในระบบ

การศึกษาสังคมในลักษณะดังกล่าวกระทำกันในยุโรปอย่างกว้างขวางจริงจึงมาก่อน
 อาจกล่าวได้ว่ามีการมองระบบศักดินา (Feudalism) ในลักษณะการจัดระเบียบ
 ทางสังคมทั้งหมด (a whole system of social organization) มานับตั้งแต่
 ราวคริสต์ศตวรรษที่ ๑๘ ความหมายของคำ "ระบบศักดินา" (Feudalism) ซึ่ง
 กำหนดขึ้นตามความสำคัญของที่ดินที่มีพันธะรับใช้ โดยเฉพาะทางการทหารในฐานะเป็น
 สถาบันศูนย์กลางของระบบศักดินา นอกจากจะแสดงถึงพัฒนาการทางสังคมของยุโรป
 ในระยะคริสต์ศตวรรษที่ ๙-๑๓ โดยตรงในลักษณะประสมกรรมเฉพาะของสังคมหนึ่ง
 แล้ว ยังถูกดัดแปลงความหมายให้แสดงถึงรูปแบบหนึ่งของการจัดระบบทางสังคม (a
 mode of social organization) ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นได้ในสังคมอื่น ๆ
 แม้ช่วงระยะเวลาและสภาพการณ์แวดล้อมจะแตกต่างกันออกไป อย่างไรก็ตามเมื่อ
 ถึงการศึกษาสังคมระบบศักดินา (Feudal Society) ประสมกรรมของระบบศักดินา
 ในยุโรปยุคกลางจะถูกนำมาใช้เป็นแบบกำหนดสังคมระบบศักดินาในที่อื่น ๆ เสมอ ดังนั้น
 ลักษณะการศึกษาแบบเปรียบเทียบสังคมศักดินาไทยและยุโรป จึงเป็นไปตามจุดประสงค์
 เพื่อสร้างแบบกำหนด (model) จากสังคมศักดินาของยุโรปมาศึกษาลักษณะสังคม
 ไทยใน "ระบบศักดินา" ได้อย่างกว้างขวาง

ผลงานการศึกษาสังคมศักดินาของยุโรปที่ได้รับการยกย่องอย่างกว้างขวาง
 โดยทั่วไปในปัจจุบัน ได้แก่งานชิ้นสำคัญของ Marc Bloch เรื่อง Feudal Society
 ซึ่งกล่าวถึงปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับกำเนิดและลักษณะพัฒนาการภายในระบบศักดินาของ
 ยุโรป โดยกำหนดขอบเขตการศึกษาในบริเวณยุโรปตะวันตกและทางตอนกลางในช่วง
 ระยะเวลาจากกลางคริสต์ศตวรรษที่ ๘ จนถึงระยะสิบปีแรกของคริสต์ศตวรรษที่ ๑๓
 Marc Bloch แสดงจุดประสงค์ในการศึกษาสังคมศักดินาของเขาไว้ในคำนำ
 หนังสืออย่างเด่นชัดว่า เพื่อตอบคำถามทั้งที่เกี่ยวกับลักษณะเฉพาะอันหลากหลายที่
 แตกต่างกันออกไปภายในสังคมศักดินาของยุโรปส่วนต่าง ๆ และเพื่อแสดงการ
 วิเคราะห์หรืออธิบายลักษณะหลักการต่าง ๆ ของสังคมศักดินายุโรปโดยส่วนรวมในฐานะ
 เป็นโครงสร้างทางสังคมเดียวกันหมด

จากลักษณะ การศึกษาระดับอุดมศึกษาของ Marc Bloch ที่มีขอบเขตการศึกษาที่กว้างขวางเพียงพอ มีการคำนึงถึงพัฒนาการความเคลื่อนไหวของโครงสร้างต่าง ๆ ภายในระบบสังคมที่มีอยู่ตลอดเวลาตลอดจนการให้ความสำคัญต่อการศึกษาค้นคว้าความแตกต่างในลักษณะส่วนย่อยของระบบสังคมไทยส่วนรวม มีผลทำให้รูปแบบสังคมศึกษาของยุโรปมีลักษณะไม่ตายตัวหุ้ยนึง ภาพความคลี่คลายของระบบศึกษาจึงแสดงความต่อเนื่องระหว่างลักษณะ สังคมที่ดำรงอยู่ก่อนหน้า และสังคมที่สืบต่อมาภายหลัง

การนำสังคมศึกษาของยุโรปตามแนวการศึกษาของ Marc Bloch มาเป็นแบบกำหนดศึกษาลักษณะ สังคมศึกษาของไทยจึงทำให้มีการตั้งคำถามเพื่อการศึกษาที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น นอกจากนั้นความแตกต่างกันในลักษณะหน้าที่ของโครงสร้างส่วนต่าง ๆ ในสังคม และพัฒนาการของสังคมศึกษาไทยและยุโรป ยังเป็นตัวกำหนดลักษณะ และหนทางของสังคมที่เฉพาะตัวต่างกันไป

วัตถุประสงค์และขอบเขตการศึกษา

๑. เพื่อพิจารณาระเบียบความสัมพันธ์ทางสังคม ในโครงสร้างศึกษาไทยและยุโรป โดยเปรียบเทียบกำเนิด พัฒนาการ และกำหนดแนวทางความคลี่คลายตามความแตกต่างทางพื้นฐานและประสบการณ์ของแต่ละสังคม

โดยศึกษาประวัติศาสตร์ยุโรปในระยะเวลาคริสต์ศตวรรษที่ ๕-๑๓ คือ หลังจากจักรวรรดิโรมันเสื่อมสลาย จนถึงระยะระหว่างสงครามครูเสดและของไทยในสมัยอยุธยาและต้นรัตนโกสินทร์ ก่อนการปฏิรูปสมัยพระเจ้าจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

๒. เพื่อกำหนดลักษณะโครงสร้างทางสังคมของไทยที่เรียกว่า "ระบบศึกษา"

๓. เพื่อกำหนดข้อแตกต่างระหว่างสังคมศึกษาไทยจากยุโรปที่ทำให้ระบบศึกษาของทั้ง ๒ คลี่คลายไปในทิศทางที่ต่างกัน

วิธีดำเนินการค้นคว้าวิจัย

ในการศึกษาค้นคว้าเพื่อเสนอวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนอาศัยการศึกษาเปรียบเทียบ เพื่อให้เกิดแนวความคิด และสามารถกำหนดประเด็นสำคัญในการศึกษา และจัดการกับข้อมูลที่กระจุกกระจายกันอยู่ได้ โดยใช้แนววิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์ (Historical Analysis) จากเอกสารชั้นต้น (Primary Source) ทั้งที่พิมพ์แล้วและยังไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่ร่วมกับเอกสารชั้นรอง (Secondary source) ประเภทหนังสือและวิทยานิพนธ์ โดยมีแหล่งข้อมูลจากหอจดหมายเหตุแห่งชาติ หอวชิรญาณ หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยต่าง ๆ และของส่วนตัว โดยใช้วิธีการนำเสนอแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description)

ความสำคัญหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

๑. เพื่อเข้าใจพื้นฐานสังคมไทยในระบบศักดินา
๒. เข้าใจรูปแบบสังคมศักดินาไทย ในความหมาย ระบบความสัมพันธ์ทางสังคม
๓. ในระบบความสัมพันธ์ทางสังคมศักดินาไทยและยุโรป มีกรอบโครงใหญ่ร่วมกัน และมีลักษณะแตกต่างกับในรายละเอียดที่จะกำหนดได้ถึงกำเนิดและความคลี่คลายที่ทั้งสองต่างกันออกไป

ข้อจำกัดของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้

๑. ในการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย ยังขาดงานการค้นคว้า วิจัยเกี่ยวกับฐานะและความสัมพันธ์ของบุคคลในระดับชุมชนหมู่บ้านที่กว้างขวางอย่างแท้จริง
๒. ในการศึกษาเปรียบเทียบสังคมศักดินาไทยและยุโรป ในลักษณะระบบความสัมพันธ์ทางสังคม ไม่สามารถเสนอรายละเอียดปลีกย่อยได้เต็มที่
๓. การกำหนดยุคแห่งความเปลี่ยนแปลง ไม่สามารถกำหนดให้ชัดเจนไม่ได้ เพราะระเบียบสังคมมีปัญหาคลี่คลายไประดับต่างกัน และอยู่ในกรอบโครงแห่งการพัฒนาคลี่คลายอยู่ตลอดเวลา การศึกษาจึงเป็นเพียงการเสนอลักษณะใหญ่หรือประเด็นที่น่าสนใจเท่านั้น

อักษรย่อที่ปรากฏในเชิงอรรถ

- ม.ป.ป. ไม่ปรากฏที่พิมพ์
ม.ป.ท. ไม่ปรากฏที่พิมพ์

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย